
Jan Erik Røed

Bibliotekdirektør Universitetsbiblioteket i Oslo 1997–2006

Det gamle bibliotek

Jan Erik Røed var blant dem som sto bak dannelsen av Norsk bok- og bibliotekhistorisk selskap i 1998. Ved hans avgang som Universitetsbibliotekets direktør i 2006, ble hans inte-

resse for bok- og bibliotekhistorie markert i form av utgivelsen *Bokhistoriske foredrag : Festskrift i anledning bibliotekdirektør Jan Erik Røeds avgang* (2007).

Denne artikkelen ble skrevet i 2003, og har vært publisert på NBBS' nettside i flere år, men får her en ny og forbedret grafisk form.

Jeg vil dele med dere noen minner fra det gamle bibliotek, dvs det riktig gamle bibliotek: Domus Bibl. hvor UJUR er i dag. Minnene er nedtegnet av bibliotekar Th. Tellefsen i festskriftet til Wilhelm Munthe på 50-årsdagen i 1933, men går enda 50 år tilbake til 1880-årene.

Den gang, skriver Tellefsen, i 1884, gjennomgikk biblioteket også en rik og nyskapende tid: Norske avdeling var opprettet, den nye lesesal var nettopp tatt i bruk og, ikke minst, varmeapparatet hadde vært i bruk siden årets begynnelse.

Men det var ikke bare varme som manglet.

Hvis man i åpningstiden kl 12–14 gikk opp trappen til biblioteket ville man finne ytterdøren til utlånskontoret på vidt gap.

Det var liten tilgang på lys inne i kontoret og på mørke dager var det vanskelig for mange låntagere å orientere seg ved skranken. Lyset kom inn via lesesalen som hadde overlys gjennom to glasstak. Hadde det i nattens løp falt sne på lesesalstaket var det omtrent umulig å se noen ting før sneen ble fjernet fra taket.

I denne tiden, før vi fikk innlagt elektrisk lys, det kom først i 1889, var det på det mørkeste av vinteren ofte umulig, når klokken nærmet seg tre, å finne fram bøker fra de indre saler og da måtte vi be lånsøkerne komme igjen neste dag.

Bokhenting var heller ingen lett sak. En ting var at det

ikke fantes bestillingssedler før høsten 1884, selve behandlingen var vanskelig på grunn av hjelpemidlenes utilstrekkelighet.

Noen systematisk katalog fantes ikke, den var ikke påbegynt, likeså lite som noen bok den gang var signert. Og bibliografiske hjelpemidler som British Librarys katalog fantes heller ikke. Av kataloger over vår bestand til bruk for publikum hadde vi kun de årlige tilvekstlister som svært sjelden ble brukt. Derfor startet letingen etter en bok ofte med et søk i utlånsprotokollen: Den lå like for hånden, så det var naturlig først å undersøke om den ønskede bok skulle være utlånt.

Skulle hovedkatalogen rådspørres lå den i skap med smårum, i hvert av disse lå pakkene med sedler tredd på snor mellom papplater med nydelig knyttede snorer og påskrift.

På sedlene kunne man finne klassesignaturen A B C osv. men det behøvde ikke bety noe.

Katalogisator traff første avgjørelse om hvilken klasse boken skulle anbringes i ved å føre klassebokstaven på seddelen, men altså ikke i boken. Katalogisator kunne allerede bli desauvert av distributøren, som sendte bøkene til de klasser hvor han syntes de kunne passe. For det var sjelden tid til å konsulterer katalogen i tvilstilfelle. Og endelig hadde vi som siste instans oppstilleren, som for sin systematiske samvittighet skyld, ikke fant at boken passet i hans avdeling og derfor sendte den videre til en annen klasse, og det til og med uten å rette i katalogen!

Men verden går fremover og mange år senere, sier Tellefsen, foreslo Karl Fischer, kjent bibliotekpioner, at katalogisator skulle sette klassemerket, ikke bare i katalogen men også på baksiden av tittelbladet, til hjelp for distributør og oppstiller!

Etter en del motstand ble dette sedvane, sier Tellefsen og føyer til:

Denne begivenhet må karakteriseres som det første og viktigste ledd i de bestrebelser som har pågått i mange år for å komme vekk fra den usikkerhet som skrev seg fra manglende samarbeid mellom de tre nevnte instanser.

At det likevel som oftest gikk bra skyldes naturligvis, da som nå, at personalet var så eminent dyktig.

Og noen må framheves: f.eks A. Kjær, underbibliotekar, katalogisator og inspektør på lesesalen. Når han så at det var stuvende fullt ved skranken overlot han gjerne inspeksjonen til den kjente bibliograf J. B. Halvorsen og grep rekvisisjonene, ikke bare fra en, men fra mange som stakk sine sedler fram. Og da ble det luft i luka!

Presset var stort og, sier Tellefsen, den overhåndtagende sterke tilstrømning i denne tid skyldtes for en stor del at vi ennå ikke hadde fått forbud mot utlån av skandinavisk skjønnlitteratur til morskapslesning. Det forbudet kom først i 1885.

Den omtalte J. B. Halvorsen blir også utlevert: Når han kom ned i utlånskontoret med sin bergenske tale og sitt temperament spisset folk ører. Han ble da meget veltalende og delte sin viden, sin skråsikkerhet og sine antipatier med alle i nærheten: Flere av samtidens litterære størrelser kom ved skranken for å konferere med ham, og spesielt, sier Tellefsen, husker jeg Camilla

Collett som i slutten av 80-årene gjentagne ganger kom for å drøfte litterære spørsmål i forbindelse med kvinnesaken. Halvorsen ble lei av det og sa til slutt: Hvis madam Collett atter skulle innfinne seg, så er jeg ikke tilstede.

Den kjente avholdsforkjemper, Sven Aarrestad, hadde en gang innlevert en lang rekke rekvisisjoner over norsk avholdslitteratur, og da det var noe ugreie med dem kom Halvorsen personlig til skranken. Etter en lengre diskusjon sa han, om alt det som allerede var hentet fram og lå på skranken: Min kjære mann, dette må da jaggu være nok til å tørrlegge hele landet!

Tellefsen refererer også en episode fra Domus Bibliotheca som like gjerne kunne vært i dag:

I de dager, liksom i dag, fikk universitetslærernes pårørende, personalets bekjente og andre, adgang til den del av biblioteket som vendte mot Carl Johan når det var 17. mai, kongeinntog og lignende. Kontorist Carl Jacobsen var mannen som måtte skaffe disse besøkende plass og samtidig passe på at ingen forgrep seg på bøkene. En gang da en forventningsfull skare hadde samlet seg for å vente på den kongelige kortesje med kong Oscar i spissen, kom Jacobsen ut av kontoret hvor han hadde sett vognene komme oppover gaten og kunne meddele:

Nå kommer kongen! Men nå sto J. B. Halvorsen der også, og da Jacobsen kommer med dette utrop sier han tørt: Jaså, jeg synes det er Jacobsen som kommer jeg!

Jacobsen lo slik at dette at han gikk glipp av hele kongeinntoget!

Gjengitt og forkortet av Jan Erik Røed